

IRODALOM

A kapitalista világrend válsága.

Károlyi Imre gróf röpirata körül, amely fenti címen nemrégiben jelent meg, (Pantheon kiadás 1931.), a magyar közéletben olyan kavargás támadt, aminőre a politikai irodalom területén már régen nem volt példa. A könyv néhány héten belül több mint tizezer példányban fogyott el, tucatjával jelentek meg róla vezércikkek és a lelkes helyesléstől az elkeseredett hangú támadásig a kritika minden regisztere megszólalt. Ez a publicisztikai visszhang elválaszthatatlan a röpirat szellemi tartalmától és ha Károlyi Imre gróf írásának politikai tartalmával akarunk foglalkozni, nem vizsgálhatjuk elkülönítve szociológiai háttérétől, amely az írás igazi politikai és szellemi jelentőségét megadja.

Károlyi Imre gróf tanulmánya a kapitalizmus válságáról mindenekelőtt bátor, férfias cselekedet. A magyar közéletben oly ritka jelenség az, hogy magasállású gazdasági vezető férfiú a fennálló gazdasági rendszeren kritikát gyakoroljon, sőt annak létkérdését vesse fel, hogy szenzáció már a problémának ilyen felvetése is. Másrészt a magyar arisztokraták politikai állásfoglalásai között oly ritkán bukkanunk egyéni megnyilatkozásra, amely az arisztokráciának osztályérdekeivel látszólagos ellentétben áll, mindenesetre azonban meggyökeresedett arisztokrata előítéleteket rombol le, hogy már ebből a szempontból is úttörő és friss kezdeményezés erejével hatott Károlyi gróf tanulmánya.

Nem mintha a pár íves füzet világrengető elméleti vagy gyakorlati megállapításokat foglalna magában. Amit a kapitalizmus válságáról gróf Károlyi általában mond, az gazdasági rendünk paradoxáinak, teoretikusan nem túl mély, de publicisztikailag lendületes vázolója. Noha a tanulmány súlypontja világgazdasági gondolatmeneteken nyugszik, e gondolatok nem hatottak intenzíven a közvéleményre. Közelebbről érinti már a gróf gondolatmenete a magyar közéletet, amikor a válsággal kapcsolatban a világpolitika nagy kérdéseit vizsgálja meg és ezen a téren számos olyan tételt állít fel, amelyek a közéleti magyar felfogásnak élesen ellentmondanak. Így például, — hogy csak egyet ragadjunk ki, — bizarr megállapítás erejével hat a grófnak az a követelése, hogy Európa térképét ugyan radikális revízió segítségével teljesen újra rajzoljuk meg, ugyanakkor azonban az orosz kérdésre való tekintettel ne legyen szó radikális leszerelésről, különösen ne Franciaországeről, amelynek katonai hatalma tudvalevőleg a kissentente katonai erejének bázisa. Általában Károlyi Imre gróf az orosz kérdéssel szemben egészen egyéni és sajátos nézeteket vall. Ha valamelyik magyar radikális intellektuel vetné el az orosz termelési rend si-

kereinek megítélésében olyképen a súlykot, mint Károlyi Imre gróf, valószínűleg nemcsak a jobboldali sajtóval, de annál nagyobb hatalommal kerülne összeütközésbe. De míg Károlyi Imre gróf Szovjet-Oroszország gazdasági sikereit valósággal rózsás szemüvegen keresztül nézi, és Európa gazdasági válságával nagyon is élesen állítja szembe, ugyanakkor az európai hatalmak fegyveres erejét éppen az orosz veszély ellen szeretné készenlétben tartatni. Ez látszólagosan logikus álláspont. Valójában azonban, ha megdől gróf Károlyi Imrének az a premisszája, hogy az orosz gazdasági fejlődés Európa számára végzetes veszélyt jelent, — aminthogy az az utolsó év orosz gazdasági eredményei alapján valóban megdőlni látszik, — akkor nem tartható gróf Károlyi Imrének a leszerelés tekintetében vallott álláspontja sem és ezáltal tanulmányának egész külpolitikai megalapozása eltörlődik.

A legnagyobb feltűnést azonban az a rövid fejezet keltette, amelyben Károlyi Imre gróf hazai viszonyainkat bírálja. Meg kell adni Károlyi Imre grófnak, hogy röpiratának célja valóban nem volt teljes magyar szociális és gazdasági programm nyújtása. De hogy elismerésreméltó bátorsággal mégis állást foglalt a demokrácia, a titkos választójog, a polgárságnak a szociáldemokráciával való együttműködése, a szekularizáció és az új földreform mellett, ez a bátorsága idézte fel bizonyos sajtó- és érdekcsoportok felhorokanását. Hogyan, kérdezték egyesek, a magyar arisztokrácia egyik vezető alakja maga követeli már azt, amit régebben a magyar radikálizmus Jászi Oszkártól Kunfi Zsigmondig követelt éveken keresztül? Mások meg. joggal kérdehetik: valóban ismét egy grófnak kellett eljönnie, hogy hangot adjon olyan követeléseknek, melyek éveken át tabuszámba mentek a magyar politikában? És lehetséges e követeléseket úgy felállítani, hogy minden vonatkozás nélkül maradjanak azokhoz a politikai tradíciókhoz, amelyekért való évtizedes harcban éppen e követelések érdekében egy generáció örlődött fel? Kinzó kérdések, amelyekre ma még nincsen válasz. De az a példátlan szellemi és morális kavarodás, amelyet Károlyi Imre röpirata felidézett, azt jelenti, hogy a gróf a magyar közélet egy még be nem hegedt sebére, az igazi, megoldatlan, nagy magyar problémára tette rá az ujját.

Akármilyen álláspontot foglaljunk is el a gróf röpiratának tudományos megalapozottsága, gondolatainak homogeneitása, stílusának egységessége tekintetében, annyi bizonyos, hogy ebben az írásban *egy férfi* mondja ki becsületos, jószándéku gondolatait és ennyi a mai magyar politikai pusztaságban már valóban kiáltó szó erejével hat.

Káldor György.